Inspectie Veiligheid Defensie
Ministerie van Defensie

Werkprogramma 2021

Veiligheid vergt aandacht, steeds weer

Colofon

Inspectie Veiligheid Defensie

Locatie
Majoor Jan Linzelcomplex
Brasserskade 227a
2497 NX Den Haag

Postadres
Postbus 90701
2509 LS Den Haag
MPC 58B

www.ivd.nl

November 2020

Inhoudsopgave

Voorwoord 5

1. Over de IVD 6

2. Onderzoeksprogramma 2021 7

2.1 Nieuwe onderzoeken in 2021 7

2.1.1 COVID-19 7

2.1.2 Onderzoeksprogramma veiligheid bij inzet in het buitenland 8

2.1.3 Het uitvoeren van systeemgericht toezicht 8

2.2 Totaaloverzicht onderzoeken in 2021 9

3. De IVD in ontwikkeling 12

3.1 Kwaliteit van processen, onderzoeken en medewerkers 12

3.2 Ontwikkeling toezicht Defensie 13

3.3 Ontwikkeling rijksinspecties 13

Voorwoord

Voor u ligt het IVD-werkprogramma 2021. Hierin treft u een overzicht aan van de plannen van de inspectie. Welke onderzoeken worden volgend jaar gestart en welke lopen door, wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen waarop de inspectie moet reageren en hoe ontwikkelt de organisatie zich verder?

De inspectie bestaat inmiddels twee jaar. In 2020 heeft een externe commissie de oprichting van de inspectie geëvalueerd en aanbevelingen gedaan voor de verdere ontwikkeling. De aanbevelingen richten zich op positionering, organisatie en kwaliteit. De inzichten in het rapport vormen mede de basis voor de ontwikkeling van de IVD in de eerstkomende jaren. Een belangrijke ontwikkeling in het toezicht van de IVD is de introductie van systeemgericht toezicht. In 2020 ontwikkelde de IVD een aanpak voor systeemgericht toezicht op het veiligheidsmanagementsysteem van Defensie. Vanaf 2021 begint de inspectie met het systeemgericht toezicht, in eerste instantie met pilots.

Het jaar 2020 was ook in andere opzichten een bijzonder jaar. De uitbraak van de COVID 19-pandemie heeft de wereld overvallen. Ook toezichthouders hebben zich moeten aanpassen aan de nieuwe werkelijkheid. Dat geldt evenzeer voor Defensie zelf, ook al vervult zij vitale functies. De inspectie onderzoekt in 2021 in hoeverre het veiligheidsmanagement van Defensie naar behoren werkt tijdens de Covid-19 pandemie en of hiermee de veiligheid en gezondheid van de medewerkers voldoende is beschermd. De interne toezichthouders van Defensie hebben zich ten doel gesteld hun samenwerking en de samenhang en kwaliteit van het toezicht te versterken. In 2021 zetten zij gezamenlijk stappen om meer effect te gaan sorteren.

De inspecteurs-generaal van de rijksinspecties, verenigd in de Inspectieraad, hebben in mei 2020 op uitnodiging van de staatssecretaris van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties hun visie geschetst op de doorontwikkeling van de ‘Aanwijzingen inzake de rijksinspecties.’ De staatssecretaris deed zijn verzoek, omdat de aanwijzingen dit jaar worden geëvalueerd. Om de onafhankelijkheid van de rijksinspecties verder te verankeren, pleit de Inspectieraad ervoor de inhoud van de aanwijzingen in een wet vast te leggen. Later dit jaar komt de raad met een bredere beschouwing over het publieke vertrouwen en wat dit vraagt van het samenspel van beleid, uitvoering en toezicht. De inspectie werkt in een dynamische omgeving, zoveel is zeker. In dit werkprogramma kunt u lezen hoe zij hierop anticipeert. Veiligheid kent vele kanten en telkens blijkt het motto van de inspectie relevant: *Veiligheid vergt aandacht, steeds weer.*

Wim Bargerbos
Inspecteur-Generaal Veiligheid

1. Over de IVD

De IVD wil met haar toezicht Defensie stimuleren de veiligheid continu te verbeteren. De inspectie heeft de ambitie zich de komende jaren te ontwikkelen tot een gezaghebbend toezichthouder die een effectieve bijdrage levert aan het lerend vermogen van de defensieorganisatie en de veiligheid van de defensiemedewerkers. De IVD verricht daartoe onderzoek. De IVD valt onder de politieke verantwoordelijkheid van de minister van Defensie en werkt onafhankelijk. In overeenstemming met de 'Aanwijzingen inzake de rijksinspecties' van de minister-president uit 2016 betekent dit onder meer dat zij zelf bepaalt waarnaar zij onderzoek doet en hoe zij haar onderzoek uitvoert. De inspectie komt autonoom tot haar bevindingen en oordelen, die zij rechtstreeks rapporteert aan de minister en de staatssecretaris. In de 'Regeling werkwijze en bevoegdheden van de Inspectie Veiligheid Defensie' en het 'Onderzoeksprotocol IVD' zijn deze onafhankelijke positionering en werkwijze nader omschreven.[1]

De IVD hanteert in haar toezicht drie vormen van onderzoek: voorvallenonderzoek, thematisch onderzoek en systeemgericht onderzoek. Met het voorvallenonderzoek wil de IVD de toedracht en achterliggende oorzaken van ernstige ongevallen achterhalen om herhaling te voorkomen. In het thematisch toezicht onderzoekt de inspectie specifieke onderwerpen die van belang zijn voor de veiligheid, zoals het vervoer van gevaarlijke stoffen. Met het systeemgerichte toezicht beoordeelt de IVD de opzet, het bestaan en de werking van het veiligheidsmanagementsysteem van Defensie. Deze drie vormen van onderzoek vullen elkaar aan en geven zo een beeld van de wijze waarop Defensie omgaat met veiligheid.De inspectie werkt volgens de zeven principes waaraan goed toezicht moet voldoen, te weten transparant, onafhankelijk, professioneel, samenwerkend, slagvaardig, selectief en reflectief. Op de website van de inspectie (www.ivd.nl) is meer informatie te vinden over de werkwijze van de IVD.

1. Regeling van de Minister van Defensie, houdende werkwijze en bevoegdheden van de Inspectie Veiligheid Defensie, *Staatscourant*, 18 april 2019, nr. 21612; Onderzoeksprotocol IVD, *Staatscourant*, 19 april 2019, nr. 21619.

2. Onderzoeks-programma 2021

In 2021 zet de inspectie een aantal onderzoeken voort die in 2020 zijn gestart. Op de website www.ivd.nl is meer informatie over de opzet van deze onderzoeken te vinden. Daarnaast voorziet de inspectie nieuwe onderzoeken en begint zij met de uitvoering van haar systeemgericht toezicht.

Naast het geplande onderzoek moet er ruimte blijven voor nieuwe onderzoeken als zich ernstige voorvallen voordoen. Nieuwe voorvallen kunnen effect hebben op de doorlooptijd van lopende onderzoeken.

2.1 Nieuwe onderzoeken in 2021

2.1.1 COVID-19

De uitbraak van de COVID-19 pandemie heeft direct invloed op de veiligheid en gezondheid van alle mensen die bij, voor en met Defensie werken. Het veiligheidsmanagement van Defensie moet ervoor zorgen dat ook onder buitengewone omstandigheden de veilige arbeidsomstandigheden zoveel mogelijk gegarandeerd zijn. De IVD gaat onderzoeken in hoeverre het veiligheidsmanagement van Defensie is ingericht op het beheersen van de gevolgen voor Defensie van een dergelijke pandemie en welke lessen de organisatie trekt om voorbereid te zijn op dit soort situaties. Tegelijkertijd doen de Inspectie Militaire Gezondheid en de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht onderzoek naar respectievelijk de medische lessen die Defensie uit de pandemie moet trekken en de beleving van de defensiemedewerkers. De onderzoeken worden grotendeels gezamenlijk uitgevoerd ter bevordering van de integraliteit en om de toezichtlast voor defensieonderdelen te beperken.

2.1.2 Onderzoeksprogramma veiligheid bij inzet in het buitenland

Nederlandse militairen worden op uiteenlopende plaatsen in de wereld onder veeleisende omstandigheden ingezet, waarbij veiligheid geen gegeven en dus een punt van aandacht is. Om de veiligheid gedurende de inzet van de krijgsmacht in het buitenland in beeld te brengen, is de IVD in 2020 het 'Onderzoeksprogramma veiligheid bij inzet buitenland' gestart. In het derde kwartaal van 2020 is het onderzoeksteam begonnen met de eerste twee onderzoeken uit dit programma. Het eerste onderzoek betreft de voorbereidingsfase van de missie in de Straat van Hormuz. Het tweede onderzoek concentreert zich op de operationele uitvoering, waarbij de IVD zich richt op de missie in Litouwen. In 2021 start een derde onderzoek, dat eveneens de veiligheid tijdens de uitvoering betreft. Vanwege de COVID-crisis is het op dit moment nog niet duidelijk welk gebied zal worden bezocht. In de loop van 2021 wordt dit bepaald.

2.1.3 Het uitvoeren van systeemgericht toezicht

De IVD begint in 2021 met het systeemgericht toezicht. Zij voert in eerste instantie pilots uit bij twee defensieonderdelen. Met deze vorm van toezicht beoordeelt de IVD periodiek de opzet, het bestaan en de werking van het veiligheidsmanagementsysteem bij de defensieonderdelen. Daarbij kijkt de inspectie zowel naar de fysieke als de sociale veiligheid. Zij beoordeelt de documentatie, houdt interviews en voert steekproeven uit om vast te stellen of de organisatie werkt volgens het beschreven systeem. Daar waar mogelijk maakt zij gebruik van informatie van Defensie voor de interne sturing en controle. Na elk bezoek maakt de inspectie afspraken met de commandant van het betrokken defensieonderdeel over te nemen maatregelen. Door de onderdelen regelmatig te beoordelen, krijgt de IVD zicht op de ontwikkeling van het veiligheidsmanagement, inclusief de voortgang van de verbeteringen. Als de inspectie constateert dat het veiligheidsbeleid van Defensie of regelgeving niet uitvoerbaar blijkt of niet tot het beoogde doel leidt, rapporteert zij dit aan de Bestuursstaf van Defensie. Deze beheert het veiligheidsmanagementsysteem. De inspectie beschrijft in een openbaar rapport de stand van zaken en de ontwikkelingen van het veiligheidsmanagement van Defensie.

2.2 Totaaloverzicht onderzoeken in 2021

Nieuwe onderzoeken

COVID-19	De inspectie onderzoekt in 2021 in hoeverre het veiligheidsmanagement van Defensie naar behoren werkt tijdens de COVID-19 pandemie en of hiermee de veiligheid en gezondheid van de medewerkers voldoende is beschermd.
Meerjarig onderzoek missies	Start deel 3 uit dit programma over de veiligheid tijdens de operationele uitvoering. Vanwege de COVID-crisis is op dit moment nog niet duidelijk welk gebied wordt bezocht. In de loop van 2021 wordt dit bepaald.
Het uitvoeren van systeemgericht toezicht	De IVD begint in 2021 met systeemgericht toezicht en voert in eerste instantie pilots uit bij twee defensieonderdelen.

Onderzoeken 2020 die doorlopen in 2021

NH90-helikopterongeval	De IVD onderzoekt het ongeval met de NH90-helikopter die nabij Aruba in zee verongelukte tijdens een oefenvlucht, waarbij twee bemanningsleden om het leven kwamen.
Meerjarig onderzoek missies	De IVD onderzoekt de veiligheid tijdens de voorbereidingsfase van de missie in de Straat van Hormuz.
Meerjarig onderzoek missies	De IVD onderzoekt de veiligheid tijdens de uitvoeringsfase van de missie in Litouwen.
Sociale veiligheid	In 2019 is de inspectie een onderzoek begonnen naar sociale veiligheid in de vervolgopleidingen van onderofficieren.

Veiligheid bij duiken	Dit onderzoek bestaat uit twee delen. Het eerste deel betreft het duikongeval op 9 april 2019 waarbij een duiker van het Commando Zeestrijdkrachten onwel werd kort nadat hij weer boven water kwam. Het andere deel betreft een onderzoek naar de uitvoering van de aanbevelingen voortkomend uit het interne defensieonderzoek uit 2018 naar het fatale duikongeval in 2015 voor de kust van Curaçao.
Voorval tijdens opleiding Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten	De IVD onderzoekt de aard, de omstandigheden en de gevolgen van een oefening eind oktober 2017 tijdens de vuurwapenopleiding bij de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten.
Inzicht in gevaarlijke stoffen	De IVD onderzoekt de aanpak en de voortgang van de (nadere) inventarisatie van de omgang met gevaarlijke stoffen (specifiek: CMR-stoffen) bij Defensie.
Afhandeling kleine voorvallen, incidenten en bijna-ongelukken	De IVD onderzoekt in hoeverre Defensie potentiële veiligheidsrisico's signaleert op basis van onveilige situaties, incidenten en categorieën 1 en 2-voorvallen, en wat er met inzichten uit de signaalfunctie gebeurt.
Vervoer gevaarlijke stoffen	De IVD onderzoekt de maatregelen voor het vervoer van gevaarlijke stoffen vanaf het aanbieden van de goederen tot en met het transport.
Blikseminslag Ossendrecht tijdens mbo-opleiding Veiligheid en Vakmanschap (VeVa)	De IVD onderzoekt het voorval op 19 juni 2019 waarbij op het militaire oefenterrein bij Ossendrecht leerlingen van de mbo-opleiding Veiligheid en Vakmanschap zijn getroffen door de bliksem. Een van hen raakte daarbij zwaargewond.

Parachuteongeluk vliegveld Teuge	De IVD onderzoekt het voorval op 23 juli 2019 waarbij een militair van het Commando Landstrijdkrachten bij een parachutesprong op vliegveld Teuge om het leven kwam.
Ongeval Bonaire	De IVD onderzoekt een val met blijvend letsel van een korporaal van de Luchtmobiele Brigade die in 2017 op oefening was op Bonaire. Het onderzoek betreft de toedracht en de afhandeling van het voorval.
Voorval militair voertuig tijdens training	De IVD onderzoekt het voorval van 15 maart 2019 op Camp Marmal, Mazar-E Sharif in Afghanistan waarbij een Duits pantservoertuig (DINGO) met Nederlandse militairen in een greppel is gekanteld. Twee van hen raakten hierbij gewond.
Schade aan F-16	De IVD onderzoekt het voorval op 21 januari 2019 waarbij een F-16 van de vliegbasis Leeuwarden door een zelfbeschieting schade heeft opgelopen tijdens een schietoefening boven de Vliehors op Vlieland.
Val van CV90-gevechtsvoertuig in Duitsland	De IVD onderzoekt het voorval op 6 september 2019 waarbij een militair van het Commando Landstrijdkrachten gewond raakte na een val van een CV90-gevechtsvoertuig waaraan hij onderhoud pleegde. Het voorval gebeurde op het oefenterrein Klietz in Duitsland.

3. De IVD in ontwikkeling

De inspectie bestaat inmiddels ruim twee jaar en in 2020 heeft een externe commissie de oprichting geëvalueerd. Op verzoek van de IGV heeft de commissie ook aanbevelingen gedaan voor de doorontwikkeling van de IVD. De IVD heeft het rapport verwelkomd en kennisgenomen van de aanbevelingen. De inzichten in het rapport vormen mede de basis voor de ontwikkeling van de IVD in de eerstkomende jaren.

Naast het verrichten van onderzoek gaat de aandacht in 2021 vooral uit naar de kwaliteit van processen, onderzoeken en medewerkers, en naar de verdere ontwikkeling van het toezicht binnen Defensie. Dit hoofdstuk beschrijft ook enige andere ontwikkelingen die de aandacht van de inspectie vergen.

3.1 Kwaliteit van processen, onderzoeken en medewerkers

Uitgangspunt is dat de IVD naast de zeven principes van goed toezicht werkt volgens haar eigen kernwaarden, te weten vakkundig, onafhankelijk, respectvol en transparant. In het tweede kwartaal van 2020 is de inspectie een overkoepelend programma ‘kwaliteit van onderzoeken’ begonnen. In dit programma zijn onder andere projecten ondergebracht die niet alleen voor onderzoek van belang zijn, maar ook raakvlakken hebben met de werkprocessen en de kwaliteit van medewerkers. Zo wordt aandacht besteed aan het reviewproces van plannen van aanpak en conceptrapporten, het organiseren van tegenspraak, het verbeteren van het Handboek Onderzoeken en het opstellen van een (basis)referentiekader dat de IVD hanteert bij onderzoek.

Het zijn de medewerkers van de inspectie die de IVD doen groeien en ontwikkelen. In 2020 heeft de inspectie haar opleidingsplan vastgesteld, dat de basis vormt voor de individuele ontwikkeling van medewerkers. Daarnaast gaat de inspectieleiding met ingang van 2021 werken met het instrument van de personeelsschouw. De schouw moet bijdragen tot de ontwikkeling van de individuele medewerkers en de organisatie als geheel. Uit deze periodiek te houden personeelsschouw volgt een persoonlijk ontwikkelplan per medewerker.

3.2 Ontwikkeling toezicht Defensie

De toezichthouders van Defensie hebben zich ten doel gesteld hun samenwerking en de samenhang en de kwaliteit van het toezicht te versterken. Zij vormen sinds 2020 gezamenlijk het Toezichtberaad, onder voorzitterschap van de IGV als coördinerend toezichthouder. Behalve de IVD nemen de Militaire Luchtvaart Autoriteit, de Inspectie Militaire Gezondheidszorg, het Korps Militaire Controleurs Gevaarlijke Stoffen, de Beveiligingsautoriteit, de Functionaris Gegevensbescherming en de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht deel aan het Toezichtberaad.

De leden van het Toezichtberaad gaan hun programma's waar mogelijk op elkaar afstemmen om de effectiviteit van het interne toezicht te verbeteren en de toezichtlast te verlagen. Ze gaan ook samen de methodologische en redactionele kwaliteit van hun werk verhogen en het systeemgerichte toezicht bij Defensie verder ontwikkelen.

3.3 Ontwikkeling rijksinspecties

In zijn brief van 4 maart 2020 heeft de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de Tweede Kamer geïnformeerd over de start van de evaluatie van de 'Aanwijzingen inzake de rijksinspecties.' Hij heeft de inspecteurs-generaal, verenigd in de Inspectieraad, om hun visie gevraagd op de vraag wat nodig is om het publieke vertrouwen in onafhankelijk toezicht te bevorderen. De Inspectieraad, waartoe ook de IGV behoort, heeft zijn opvattingen uiteengezet in een brief van 11 mei 2020 aan de staatssecretaris.

Er wordt veel van inspecties verwacht. Zij worden geacht eraan bij te dragen dat belangrijke processen in de samenleving veilig, tijdig en eerlijk verlopen en dat geleverde producten en diensten veilig, gezond, van goede kwaliteit en rechtvaardig zijn. Het vertrouwen dat inspecties die bijdrage op een goede manier leveren, dient behouden en waar mogelijk versterkt te worden. Om elke schijn te vermijden dat inspecties niet onafhankelijk zijn, zijn naar de opvatting van de Inspectieraad verdere stappen nodig. Samengevat komt de Inspectieraad met de volgende voorstellen om de onafhankelijke positie van de rijksinspecties beter te waarborgen:

- Regel de onafhankelijkheid in een Wet op de rijksinspecties.
- Waar dat nog niet het geval is: maak de inspecteurs-generaal budgetverantwoordelijk voor de middelen die voor de betreffende inspecties beschikbaar zijn.
- Zorg voor een toereikende onderbouwing van het jaarlijks beschikbare budget en benut daarvoor instrumenten zoals risicoanalyses en het Inspectie Control Framework.
- Geef rijksinspecties bestedingsvrijheid binnen het (als lumpsum uitgekeerde) budget.
- Ontwikkel een nieuw besturingsmodel voor de relatie tussen inspectie en de rest van het ministerie waar alle departementen/onderdelen van kunnen profiteren. Besteed daarin aandacht aan thema's als (de dialoog over) planvorming en verantwoording, en de relatie tussen nieuwe taken en bijbehorende financiële middelen.

De Inspectieraad heeft zich in eerste instantie geconcentreerd op het thema 'onafhankelijke positionering van de rijksinspecties', omdat dat het centrale thema is in de aanwijzingen, en dus het meest relevant voor de evaluatie. De raad komt later dit jaar met een bredere beschouwing over het publieke vertrouwen en wat dit vraagt van het samenspel van beleid, uitvoering en toezicht.

Inspectie Veiligheid Defensie

Majoor Jan Linzelcomplex
Brasserskade 227a
2497 NX Den Haag

Postbus 90701
2509 LS Den Haag
MPC 58B

www.ivd.nl